

Si ens haguéssim de refiar de la importància d'un escriptor per les línies que té la seva obra en una enciclopèdia o en un diccionari de literatura creuríem que Joan Baptista Xuriguera és un autor poc important, gairebé de tercera fila. Val a dir que en el recent diccionari de literatura aparegut fa escasses setmanes i a cura d'Àlex Broch les coses comencen a corregir-se. Ara bé, si ens endinsem en l'obra de Xuriguera, la llegim i la valorem adequadament no crec que ningú pugui arribar a afirmar que no ens trobem davant d'una producció ben digna, remarcable, potser no de primera magnitud com Jacint Verdaguer o Joan Puig i Ferrer, dos dels models vitals i literaris que van influir en l'escriptor lleidatà, però que mereix més atenció de la que ha tingut fins ara.

Per què considero que Xuriguera és a inicis del segle XXI un autor que podem llegir sense que ens caigui de les mans? Per a mi hi ha una raó evident: la modernitat que traspuja bona part de la seva producció.

Situem-nos. Xuriguera des dels vint-i-pocs anys entra en contacte amb el món de la literatura de la mà del seu germà Ramon, director de la revista *Lleida*, la publicació més destacada de la capital de Ponent entreguerres. Hi escriu poesia, narrativa i crítica. M'agradaria aturar-me en aquest darrer àmbit: s'encarrega de la secció "Llibres i revistes" i hi ressenya, bàsicament, novel·les i llibres de narracions, vuitcentistes o actuals, sempre publicats de poc. Es tracta de noms com Joan Puig i Ferrer, Josep Pla, Miquel Llor, però també Thomas Hardy, Lev Tolstoi, Erich Maria Remarque o Stefan Zweig. Per tant, la imatge que tenim és la d'un lector dotat d'un afinat sentit crític.

Fem passar uns anys i anem a Barcelona on Xuriguera es trasllada el 1932, un any després d'instaurar-se la República. Fa política, des de posicions lligades al comunisme més heterodox com les del Bloc Obrer i Camperol i el Partit Obrer d'Unificació Marxista. I també literatura, lligada, tinguem-ho present, a la modernitat. En el terreny de la novel·la escriu tres textos: *Desembre*, *Hilde* i *Margarit*, reeditats recentment per Edicions de 1984 i per El Cep i la Nansa edicions. La primera, *Desembre*, reflecteix el rerefons que va tenir a Lleida els fets de Jaca de 1930 quan van ser afusellats els capitans Galán i García Hernández que s'havien aixecat infructuosament contra el règim monàrquic. Si mal no m'erro, és l'única novel·la proletària escrita en català i que reflecteix l'admiració de Xuriguera pels models soviètics tan en boga. La segona, *Hilde*, presenta un dels temes recurrents de la literatura catalana de l'època, el de la crisi moral de la joventut (sense anar més lluny també es tracta a *Aloma*) i que Xuriguera articula al voltant de la història d'un jove mancat d'escrúpols i que intenta seduir una noia escapada de l'Alemanya de Hitler. La tercera, *Margarit*, és potser la més ambiciosa i arriscada: partint d'un cas real, hi fusiona dues obres prou conegudes de la literatura vuitcentista catalana (*Terra baixa* i *La bogeria*) però passades pel sedàs de l'òptica marxista. Tal vegada la barreja no està prou afinada però els resultats són francament interessants. Es tracta de tres obres que setanta anys després de la seva escriptura resulten llegidores i que demostren les enormes possibilitats i l'interès per la modernitat del llavors jove Xuriguera.

Aquest interès per la modernitat no només el trobem en la novel·la sinó també en la poesia i el teatre que escriu aquests anys. Així en el recull *El cor vermell* publicat el 1959 però enllestit el 1936 hi ha poemes que, temàticament, ens recorden composicions de Salvat-Papasseit o J. V. Foix. Només cal repassar alguns dels títols: "Autòpsia de la pluja", "Ràdio telegrafia", "Oda al ciment armat"... I teatralment estrena en plena guerra

a Lleida el drama *La pau regna al camp*, una excel·lent relectura en clau social i marxista de *Terra baixa*.

Com s'ha dit o es dirà, Xuriguera marxa a l'exili, s'instal·la a la localitat occitana de Montauban, i no torna a trepitjar terra catalana fins al 1948. Si revisem l'obra que va produir a la postguerra ens adonarem que, malauradament, no podem aplicar-li el qualificatiu de moderna. No vull dir que no sigui interessant, que ho és, però que no respon a les perspectives que ens havia ofert el jove Xuriguera dels anys de la República. No és modern, per exemple, el cicle novel·líctic *La vida de Joan Ventura*, que tot i la qualitat d'algunes de les pàgines (fonamentalment les descriptives) és una recreació costumista, nostàlgica, de la seva existència i, de retop, la del seu país i que cau a vegades en aquell moralisme que l'autor havia criticat durant la seva joventut. Tampoc ho és bona part de la seva poesia començat pel poema èpic *Indíbil i Mandoni* que beu de Verdaguer i no pas d'autors coetanis com Agustí Bartra. Això, tanmateix, no invalida la qualitat de les composicions que trobem a *Les ales del vent*, *El silenci rebel* i al pòstum *L'horta daurada*, editat aquest mateix any per l'Editorial Fonollí de Juneda. I el mateix passa en els altres gèneres que va conrear com el teatre o l'assaig historiogràfic. Com que no vull estendre'm sobre la qüestió és altament il·lustrativa una citació del seu *Diari*, que l'any vinent publicarà l'Institut d'Estudis Ilerdencs. L'entrada del dia 29 de setembre de 1961 és prou aclaridora: «I em quedo amb Balzac, Baudelaire, Lamartine, Dostoievski, Tolstoi... i tants altres. Aquests són els meus. Els altres, els "moderns", em semblen habitants de la Lluna o dels altres planetes que ara volen descobrir.» Com es dedueix, penso, tot i que és discutible, que el millor de l'obra de Xuriguera el trobem a la preguerra. I per això és de doldre que un escriptor com Xuriguera no aconseguís arribar desenvolupar les enormes possibilitats que tenia. No cal dir que la guerra, l'exili, i, sobretot, la fèrria dictadura franquista en va tenir bona part de culpa.

I torno al punt de partida. Què podem ressaltar de l'extensa producció de Joan Baptista Xuriguera? A banda de l'útil manual *Els verbs catalans conjugats* (mai li podrem agrair que tingués la idea de realitzar-lo), un bon grapat de textos d'una qualitat indiscutible: novel·les com *Desembre*, *Hilde* i *Margarit*, poemes escampats en els diversos reculls, peces teatrals que haurien de tornar a pujar als escenaris, o articles de crítica literària que avui dormen el somni dels justos a les hemeroteques i que algú hauria d'aplegar i un editor agosarat, publicar.

I acabo. Xuriguera no va deixar de mantenir fins a la mort una actitud cívica i compromesa amb la societat, la cultura i la llengua catalanes. De fet, podríem sintetitzar la seva trajectòria, i l'ingent treball que va dur a terme, amb la frase d'un opuscle escrit a l'exili el 1945, *El camí de Catalunya*: "El nostre ideal és Catalunya."

Moltes gràcies.

17/12/2008

per OMNIVUM CULTURAL
BARCELONA